

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA

SPRAWA MUSIAŁ przeciwko POLSCE

(Skarga nr 24557/94)

WYROK
STRASBURG
25 marca 1999 roku

WYROK W SPRAWIE MUSIAŁ Z DNIA 25 MARCA 1999 ROKU

W sprawie Musiał przeciwko Polsce*

Europejski Trybunał Praw Człowieka zasiadając zgodnie z artykułem 27 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności („Konwencja”) zmienionym Protokołem 11⁽¹⁾ oraz właściwe przepisy Regulaminu Trybunału B⁽²⁾, jako Wielka Izba składająca się z następujących sędziów:

Pan L. WILDHABER, *Przewodniczący*,
Pan E. PALM,
Pan NICOLAS BRATZA,
Pan M.P. PELLONPÄÄ,
Pan B. CONFORTI,
Pan A. PASTOR RIDRUEJO,
Pan G. BONELLO,
Pan J. MAKARCZYK,
Pan P. KŪRIS,
Pani F. TULKENS,
Pani V. STRÁŽNICKÁ,
Pan M. FISCHBACH,
Pan V. BUTKEVYCH
Pan J. CASADEVALL,
Pani H.S. GREVE,
Pan R. MARUSTE,
Pani S. BOTOCHAROVA,

a także Pan M. DE SALVIA, *Kancelarz*

Obradując na posiedzeniach zamkniętych w dniach 16 grudnia 1998 roku oraz 25 lutego 1999 roku,

Wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w ostatnim z powyżej wymienionych terminów:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa została wniesiona do Trybunału, ustanowionego na podstawie ówczesnego artykułu 19 Konwencji⁽³⁾, przez Rząd Polski („Rząd”) w dniu 17 sierpnia 1998 roku i przez obywatela polskiego, („skarżący”) w dniu 7 sierpnia 1998 roku, w ramach terminu 3 miesięcy określonego w ówczesnym artykule 32 § 1 i 47 Konwencji. Sprawa ta wywodzi się ze skargi (nr 24557/94) przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej skierowanej przez Pana Musiała w dniu 10 stycznia 1994 roku do Europejskiej Komisji Praw Człowieka („Komisja”) zgodnie z ówczesnym artykułem 25 Konwencji.

Wnosząc sprawę do Trybunału Rządu RP, powołał się na ówczesny artykuł 44 i 48 zmieniony Protokołem nr 9¹ do Konwencji, który to Polska ratyfikowała, skarżący zaś powoływał się na Artykuł 48 Konwencji. Celem obydwu podań było uzyskanie decyzji co do

* *Uwagi Kancelarii*

⁽¹⁻²⁾ Protokół 11 oraz Regulamin Trybunału wszedł w życie 1 listopada 1998 roku.

⁽³⁾ Od wejścia w życie Protokołu nr 11, który zmienił artykuł 19, Trybunał działa na zasadzie stałej.

¹ Protokół Nr 9 wszedł w życie 1 października 1994 roku i został uchylony przez Protokół Nr 11.

tego, czy fakty sprawy stanowiły o naruszeniu przez pozwane Państwo swych zobowiązań wynikających z Artykułu 5 § 4 Konwencji.

2. W dniu 7 października 1998 roku Pan R. Bernhardt, ówczesny Przewodniczący Trybunału oddał prośbę skarżącego o pozwolenie na przedstawienie własnej sprawy przed Trybunałem. Skarżący wyznaczył prawnika, który miał jego reprezentować (Artykuł 31 byłego Regulaminu Trybunału B²). Prawnik uzyskał pozwolenie od Przewodniczącego na używanie języka polskiego (były Artykuł 28 § 3).

3. Jako Przewodniczący Izby, która to została ustanowiona (były Artykuł 43 Konwencji oraz były Artykuł 21 Regulaminu) w celu zajmowania się, w szczególności, kwestiami proceduralnymi, które mogą wynikać przed wejściem w życie Protokołu Nr 11, Pan Bernhardt działając przy pomocy Kanclerza, skonsultował się z Agentem Rządowym, prawnikiem skarżącego oraz delegatem Komisji w sprawie postępowania pisemnego. Zgodnie z poczynionymi ustaleniami, Kanclerz przyjął memoriał Rządu i skarżącego w dniu 30 listopada 1998 roku. W dniu 8 grudnia 1998 roku Sekretarz Komisji przesłał obserwacje Delegata Kancelarii.

4. Po wejściu w życie Protokołu 11 w dniu 1 listopada 1998 roku oraz zgodnie z Artykułem 5 § 5 sprawa została przekazana Wielkiej Izbie Trybunału. Wielka Izba składała się *ex officio* z J. Makarczyka, wybranego sędziego polskiej narodowości (Artykuł 27 § 2 Konwencji oraz Artykuł 24 § 4 Regulaminu Trybunału) oraz Pana L. Wildhabera, Przewodniczącego Trybunału, Pani E. Palm oraz Pana C.L. Rozakis, Wice-Przewodniczącego Trybunału, a także Sir Nicolasa Bratza i Pana M.P. Pellonpää, Przewodniczącego Sekcji (Artykuł 27 § 3 Konwencji oraz Artykuł 24 § 3 Regulaminu). Pozostali członkowie wyznaczeni w celu skompletowania Wielkiej Izby to Pan B. Conforti, Pan A. Pastor Ridruejo, Pan G. Bonello, Pan P. Kúris, Pani F. Tulkens, Pani V. Strážnická, Pan V. Butkevych, Pan J. Casadevall, Pani H.S. Greve, Pan R. Maruste i Pani S. Botoucharova (Artykuł 24 § 3 oraz Artykuł 100 § 4 Regulaminu).

Następnie Pan M. Fischbach zastąpił Pana Rozakisa, który nie był w stanie wziąć udziału w dalszym rozpatrywaniu sprawy (Artykuł 24 § 5 (a) Regulaminu).

5. Na zaproszenie Trybunału (Artykuł 99 Regulaminu) Komisja oddelegowała jednego ze swoich członków, Pana M. A. Nowickiego, w celu wzięcia udziału w postępowaniu przed Wielką Izbą.

6. Zgodnie z decyzją Przewodniczącego publiczna rozprawa miała miejsce w Budynku Praw Człowieka w Strasburgu, dnia 16 grudnia 1998 roku.

Przed Trybunałem stawili się:

(a) *ze strony Rządu*

Pan K. DRZEWICKI, Profesor Międzynarodowego Prawa Publicznego, *Agent*,
Pani M. WĄSEK-WIADEREK,
Pani E. CHAŁUBIŃSKA
Pan K. KARPIŃSKI

Doradcy;

(b) *ze strony skarżącego*

Pan H. STABLA, z Katowickiej Adwokatury

Radca

(c) *ze strony Komisji*

Pan M.A. NOWICKI

Delegat

Trybunał wysłuchał przemówień Pana Nowickiego, Pana Stabli, Pana Drzewickiego i Pani Wąsek – Wiaderek, a także ich odpowiedzi na pytania.

² Reguły Trybunału B, które weszły w życie 2 października 1994 roku, miały zastosowanie do 31 października 1998 roku we wszystkich sprawach dotyczących Państw związanych Protokołem Nr 9.

FAKTY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

7. Skarżący urodził się w 1953 roku. Mieszka w Stalowej Woli w Polsce.

8. W 1986 roku Prokurator Wojewódzki w Katowicach wszczął postępowanie karne przeciwko skarżącemu, podejrzewając go o zabójstwo swojej żony. Dnia 18 października 1987 roku skarżący został zbadany przez biegłych lekarzy w składzie dwóch psychiatrów, którzy uznali, że ze względów medycznych nie można pociągnąć skarżącego do odpowiedzialności karnej. Biegli lekarze uznali również, że skarżący stanowi zagrożenie dla porządku publicznego. Dnia 31 października 1987 roku Prokurator Rejonowy w Jastrzębiu Zdroju, mając na uwadze opinię medyczną, zdecydował się umorzyć śledztwo przeciwko skarżącemu. Dnia 30 listopada 1987 roku prokurator Rejonowy w Jastrzębiu Zdroju zwrócił się do Sądu Wojewódzkiego w Katowicach o zastosowanie wobec skarżącego środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia go w zakładzie psychiatrycznym.

9. Dnia 8 lutego 1988 roku Sąd Wojewódzki w Katowicach zastosował wobec skarżącego środek zabezpieczający w postaci umieszczenia go w zamkniętym Szpitalu Psychiatrycznym. Sąd, biorąc pod uwagę wniosek Prokuratora, że skarżący zabił swoją żonę oraz opinię biegłych lekarzy z dnia 18 października 1987 roku, uznał że skarżący stwarzał zagrożenie dla porządku publicznego. 18 marca 1988 roku Sąd Najwyższy utrzymał w mocy zaskarżone Postanowienie. 13 kwietnia 1988 roku skarżący został umieszczony w Państwowym Szpitalu dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Rybniku.

10. W dniach 4 listopada 1988 roku, 15 września 1989 roku, 13 listopada 1989 roku, 12 marca 1990 roku, 9 lipca 1990 roku oraz 17 grudnia 1990 roku Sąd Wojewódzki w Katowicach wydał postanowienia dotyczące konieczności dalszej detencji skarżącego. Sąd wziął pod uwagę kartę medyczną skarżącego, włącznie z opiniami biegłych psychiatrów ze Szpitala Psychiatrycznego w Rybniku, którzy wskazali, że w świetle stanu zdrowotnego skarżącego, który nie uległ zmianie, jego dalsza detencja była konieczna, jako że nadal stwarzał on zagrożenie dla porządku publicznego.

11. Dnia 4 kwietnia 1991 roku oficjalnie ustanowiony obrońca skarżącego zwrócił się z prośbą o zwolnienie go ze szpitala psychiatrycznego. Dnia 27 maja 1991 roku Sąd Wojewódzki w Katowicach po raz kolejny odmówił zwolnienia skarżącego, uznając że stanowiłoby to zagrożenie dla porządku publicznego.

12. W kolejnej opinii medycznej z dnia 27 grudnia 1991 roku psychiatrzy ze szpitala w Rybniku stwierdzili, że stan zdrowotny skarżącego wymaga jego ciągłej detencji i w kolejnym postanowieniu Sąd Wojewódzki w Katowicach ponownie odmówił zwolnienia skarżącego.

13. Dnia 10 stycznia 1992 roku Minister Sprawiedliwości odmówił wniesienia rewizji nadzwyczajnej w stosunku do postanowienia z 8 lutego 1988 dotyczącego zastosowania wobec skarżącego detencji w zakładzie psychiatrycznym.

14. Dnia 22 czerwca 1992 roku sąd po wzięciu pod uwagę opinii psychiatrów ponownie odmówił zwolnienia skarżącego.

15. Dnia 16 marca 1993 roku adwokat skarżącego złożył kolejny wniosek do Sądu Wojewódzkiego w Katowicach o zwolnienie skarżącego. Nalegał również by psychiatrzy z Uniwersytetu Jagiellońskiego zbadali skarżącego, jako że w jego opinii tylko od tej instytucji możliwym będzie uzyskanie bezstronnej opinii. Dnia 25 marca 1993 roku i 13 kwietnia 1993 roku sąd zwrócił się pisemnie z prośbą do Zakładu Psychiatrycznego w Rybniku o przedstawienie aktualnej opinii medycznej dotyczącej stanu zdrowotnego skarżącego.

16. Psychiatrzy z Zakładu Psychiatrycznego w Rybniku w opinii z dnia 19 kwietnia 1993 roku stwierdzili, że stan zdrowotny skarżącego wymaga ciągłej detencji i zasugerowali by w świetle powtarzających się próśb o dokonanie badań medycznych przez psychiatrów z innej instytucji wskazanym by było przeprowadzić takie badanie. Postanowieniem z dnia 26 kwietnia 1993 roku sąd nakazał by stan zdrowotny skarżącego został oceniony przez psychiatrów z Uniwersytetu Jagiellońskiego.

17. W dniu 5 maja 1993 roku sąd uznał, że skarżący może zostać poddany koniecznym badaniom medycznym w Katedrze Psychiatrii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. W dniu 17 maja 1993 roku sąd wyznaczył datę przyjęcia skarżącego na badania na dzień 31 maja 1993 roku. W tym dniu skarżący został przyprowadzony do katedry, ale nie został przyjęty, jako że pewne niezbędne dokumenty nie zostały przedłożone. Katedra poinformowała sąd, że skarżący może zostać przyjęty z mocy postanowienia o jego tymczasowym aresztowaniu i że osoby zatrzymane w Katedrze podlegały postanowieniom prawnym dotyczącym tymczasowego aresztowania.

18. W liście z dnia 31 maja 1993 roku skarżący złożył zażalenie do sądu na to, że nie został zbadany przez Katedrę Psychiatrii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Uznał, że każda opinia przygotowana przez psychiatrów z Ośrodka Detencji w Krakowie była by stronnicza i zagroził, że pójdzie na strajk głodowy jeżeli zostanie sprowadzony do ośrodka na badania medyczne.

19. W dniu 25 czerwca 1993 roku skarżący złożył wniosek o wznowienie postępowania karnego.

20. W dniu 4 sierpnia 1993 roku Katedra Psychiatrii Uniwersytetu Jagiellońskiego poinformowała Sąd Wojewódzki w Katowicach, że konkretna data badania skarżącego może zostać ustalona dopiero po 23 sierpnia 1993 roku. Listem z dnia 18 sierpnia 1993 roku Sąd Wojewódzki w Katowicach przekazał tę informację skarżącemu.

21. W dniach 1 i 2 września 1993 roku Uniwersytet Jagielloński poinformował sąd, że skarżący może zostać przyjęty do szpitala uniwersyteckiego pod koniec października lub na początku listopada 1993 roku, po przeanalizowaniu jego akt medycznych.

22. Prokurator Wojewódzki w Katowicach w dniu 15 września 1993 roku poinformował pisemnie skarżącego, że jego prośba z dnia 23 czerwca 1993 roku, aby wznowić postępowanie karne nie zostanie rozpatrzona.

23. W dniu 22 września 1993 roku akta medyczne skarżącego zostały przesłane Uniwersytetowi Jagiellońskiemu. W dniu 18 listopada 1993 roku skarżący zwrócił się z prośbą do sądu by zarządzić przeprowadzenie jego badania bez dalszej zwłoki. W dniu 17 grudnia 1993 roku Uniwersytet w odpowiedzi na pytanie sądu poinformował go, że skarżący zostanie przyjęty na badania od dnia 31 stycznia do 3 lutego 1994 roku. W dniu 24 stycznia 1994 roku sąd poinformował skarżącego, że jego akta zostały przesłane Katedrze Psychiatrii Uniwersytetu Jagiellońskiego.

24. Od dnia 31 stycznia do 4 lutego 1994 roku skarżący przeszedł badania w Katedrze Psychiatrii Uniwersytetu Jagiellońskiego.

25. Dnia 18 maja 1994 roku Sąd Wojewódzki w Katowicach poinformował skarżącego, że jego akta nadal znajdują się w Katedrze Psychiatrii Uniwersytetu Jagiellońskiego i że badania medyczne nie są jeszcze przygotowane. W dniu 30 maja 1994 roku Uniwersytet poinformował sąd, że opinia będzie przygotowana pod koniec czerwca 1994 roku.

26. W dniu 16 czerwca 1994 roku skarżący zażądał dostępu do swoich akt medycznych. W dniu 21 czerwca 1994 roku sąd poinformował go, że akta nadal znajdują się na Uniwersytecie w Krakowie.

27. W dniu 21 czerwca 1994 roku w odpowiedzi na prośbę sądu, Uniwersytet poinformował Sąd Wojewódzki w Katowicach, że nie może zwrócić sądowi akt medycznych skarżącego, jako że opinia medyczna nie została jeszcze przygotowana. W dniu 5 lipca 1994 roku skarżący ponownie zwrócił się z prośbą o udostępnienie mu akt medycznych. W dniu 21 lipca 1994 Sąd Wojewódzki w Katowicach poinformował skarżącego, że jego akta nadal są badane przez specjalistów z Katedry Psychiatrii Uniwersytetu Jagiellońskiego, którzy przygotowują opinię.

28. W opinii z dnia 30 listopada 1994 roku psychiatrzy z Uniwersytetu w Krakowie stwierdzili, że stan skarżącego nadal wymaga ciągłej detencji i że podstawy na których skierowano go do instytucji psychiatrycznej nie przestały istnieć. Opinia ta przekazana została Sądowi Wojewódzkiemu w Katowicach w dniu 15 grudnia 1994 roku.

29. W dniu 9 stycznia 1995 roku sąd biorąc pod uwagę opinię medyczną z 30 listopada 1994 roku, zdecydował, że detencja skarżącego powinna zostać utrzymana.

30. W konsekwencji decyzją z dnia 4 marca 1996 roku i 30 grudnia 1996 Sąd Wojewódzki w Katowicach nakazał by w świetle opinii medycznych z 18 stycznia 1996 roku i 24 września 1996 roku skarżący powinien pozostać w detencji. W dniu 28 września 1996 roku skarżący próbował popełnić samobójstwo w Szpitalu Psychiatrycznym w Rybniku. W dniu 23 czerwca 1997 roku Sąd Wojewódzki w Katowicach nakazał zwolnienie skarżącego.

II. PRAWO KRAJOWE

31. Odpowiednie przepisy, obowiązujące w chwili popełnienia czynu zabronionego, dotyczące detencji osób chorych psychicznie, którzy nie podlegają odpowiedzialności karnej, przedstawiają się w Polskim Kodeksie Karnym w sposób następujący:

Artykuł 99

„Jeżeli uznano, że sprawca dopuścił się czynu zabronionego w stanie niepoczytalności określonej w art.25 § 1, a jego pozostawienie na wolności grozi poważnym niebezpieczeństwem dla porządku publicznego, sąd orzeka umieszczenie sprawcy w szpitalu psychiatrycznym albo w innym odpowiednim zakładzie.”

Artykuł 101

„W przypadkach określonych w art. 99 i 100 czasu pobytu w zakładzie nie określa się z góry; sąd orzeka zwolnienie sprawcy, jeżeli jego dalsze pozostawienie w zakładzie nie jest konieczne.”

32. Zgodnie z orzecnictwem polskiego Sądu Najwyższego ocenę zagrożenia sprawcy dla porządku publicznego dokonuje się w oparciu o jego zachowanie w momencie zastosowania wobec niego detencji w szpitalu psychiatrycznym. Ocena istnienia i stopień zagrożenia powinna być dokonana w świetle opinii eksperta medycznego. W celu uzyskania postanowienia nakazującego zamknięcie w szpitalu psychiatrycznym nie jest potrzebne by opinia biegłego lekarza wyraźnie stwierdzała, że porządek publiczny byłby zagrożony jeżeli sprawca pozostawałby na wolności. Wystarczy, że taka konkluzja może być wyciągnięta z całości opinii biegłego lekarza (*Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Karna i Wojskowa z 1974 roku, pozycja 47*).

Zagrożenie dla porządku publicznego uznaje się za poważne, jeżeli pozostawanie sprawcy na wolności stwarza zagrożenie, że popełni on czyn zabroniony (*Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Karna i Wojskowa z 1972 roku, pozycja 183*).

33. Artykuł 242 § 1 w związku z Artykułem 244 § 1 Kodeksu Postępowania Karnego, mający zastosowanie we właściwym czasie, stwierdzał, że sąd mógł nałożyć karę pieniężną na biegłego, który bezpodstawnie uchylał się od spełnienia obowiązku polegającego na przedstawieniu sądowi opinii.

34. Artykuł 197 Kodeksu Karnego Wykonawczego, we właściwym czasie, stwierdzał:

„1. Dyrektor zakładu leczniczego ma obowiązek zawiadamiać sąd o stanie zdrowia sprawcy umieszczonego w zakładzie i o postępach w leczeniu.

....

3. Sąd nie rzadziej niż co 6 miesięcy, a w wypadku określonym w § 2 niezwłocznie, rozstrzyga na podstawie opinii lekarskiej o potrzebie dalszego stosowania środka zabezpieczającego.”

Zgodnie z Artykułem 8 Kodeksu Karnego Wykonawczego skazany, w postępowaniu przed sądem nadzorującym wykonanie wyroków karnych, miał prawo składać wnioski i wnosić zażalenia na postanowienia w przypadkach wyraźnie przewidzianych przez prawo.

POSTĘPOWANIE PRZED KOMISJĄ

35. Pan Musiał złożył skargę do Komisji dnia 10 stycznia 1994 roku. Powołał się, że miało miejsce naruszenie Artykułu 6 §§ 2 i 3 (d) Konwencji, w kwestii postępowania karnego skierowanego przeciwko niemu. Skarżący skarżył odmowę ponownego rozpatrzenia sprawy i pozwolenia na wniesienie rewizji nadzwyczajnej. Co więcej, skarżący podnosił naruszenie Artykułu 5 § 4 Konwencji polegające na tym, że postępowanie dotyczące sądowego nadzoru jego detencji psychiatrycznej trwało nierozsądnie długo.

36. Dnia 6 września 1995 roku Komisja (Druga Izba) uznała skargę (nr 24557/94) za dopuszczalną odnośnie artykułu 5 § 4 Konwencji i niedopuszczalną w pozostałej części. W swoim raporcie z dnia 4 marca 1998 roku (artykuł 31), Komisja głosami trzynastu do dwóch wyraziła opinię, że miało miejsce naruszenie Artykułu 5 § 4 Konwencji. Pełny tekst opinii Komisji powtórzony został jako aneks do tego wyroku³.

KOŃCOWE WNIOSKI PRZEDŁOŻONE TRYBUNAŁOWI

37. W swoim memoriale Rząd zwrócił się z prośbą do Trybunału aby uznał, że w obecnej sprawie „postępowanie, za pomocą którego zbadano zgodność z prawem detencji skarżącego zostało przeprowadzone bezzwłocznie w rozumieniu Artykułu 5 § 4 Konwencji” i aby uznać, iż na podstawie faktów, nie miało miejsce naruszenie Artykułu 5 § 4 Konwencji.

38. Skarżący w swoim memoriale zwrócił się do Trybunału aby „uznał, że w sprawie dotyczącej (skarżącego) wysłuchanej przez Sąd Wojewódzki w Katowicach Artykuł 5 § 4 Europejska Konwencja Praw Człowieka i Podstawowych Wolności została naruszona” i aby przyznać mu sprawiedliwe zadośćuczynienie.

PRAWO

I. DOMNIEMANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 5 § 4 KONWENCJI

39. Skarżący podnosił zgodnie z Artykułem 5 § 4 Konwencji, że postępowanie zmierzające do sądowej kontroli jego detencji psychiatrycznej, wszczęte jego wnioskiem o zwolnienie z dnia 16 marca 1993 roku (zobacz punkt 15 powyżej), było nierozsądnie długie.

Artykuł 5 § 4 Konwencji stanowi:

„Każdy, kto został pozbawiony wolności przez zatrzymanie lub aresztowanie, ma prawo odwołania się do sądu w celu ustalenia bezzwłocznie przez sąd legalności pozbawienia wolności i zarządzenia zwolnienia, jeżeli pozbawienie wolności jest niezgodne z prawem.”

40. Rząd zakwestionował ten wniosek; Komisja zaakceptowała go.

A. Okres podlegający rozpatrzeniu

41. Rząd zwrócił uwagę, że Polska uznała kompetencję organów konwencyjnych do przyjmowania indywidualnych petycji na podstawie Artykułu 25 Konwencji w jego ówczesnym brzmieniu, w odniesieniu do rzekomych naruszeń praw chronionych Konwencją poprzez „jakikolwiek akt, decyzję lub fakt mający miejsce po 30 kwietnia 1993 roku” Rząd podniósł, że okres podlegający rozpatrzeniu w sprawie niniejszej rozpoczął się, nie w dniu 16 marca 1993 roku, kiedy skarżący złożył swój wniosek o uchylenie detencji do Sądu Wojewódzkiego w Katowicach, lecz 1 maja 1993 roku, tj. w dniu, w którym weszła w życie kompetencja organów konwencyjnych do przyjmowania skarg indywidualnych.

42. Trybunał zgadza się, że okres podlegający rozpatrzeniu rozpoczął się nie w dniu 16 marca 1993 roku lecz w dniu 1 maja 1993 roku, kiedy deklaracja, na mocy której Polska uznała prawo indywidualnej petycji dla celów artykułu 25 Konwencji w jego ówczesnym

³ Uwaga Komisarza. Ze względów praktycznych aneks ten pojawi się tylko z końcową, wydrukowaną wersją wyroku (w oficjalnych raportach wybranych wyroków i decyzji Trybunału), ale kopia raportu Komisji będzie dostępna od Komisarza.

brzmieniu, nabrała mocy. Okres ten dobiegł końca w dniu 9 stycznia 1995 roku, kiedy Sąd Wojewódzki w Katowicach, po rozpatrzeniu opinii biegłych przedłożonej przez Uniwersytet Jagielloński, oddalił wniosek skarżącego o uchylenie detencji (zob. wyżej pkt. 29). Tak więc okres podlegający rozpatrzeniu w sprawie niniejszej trwał jeden rok, osiem miesięcy i dziewięć dni (zob. w szczególności, *mutatis mutandis*, wyrok z dnia 16 grudnia 1997 roku w sprawie Proszak p. Polsce, *Reports of judgements and Decisions* 1997-VIII, str. 2772, § 31; wyrok z dnia 30 października 1998 roku w sprawie Styranowski p. Polsce, *Reports* 1998-VIII, str. 3375-3376 §§ 45-46 oraz wyrok z dnia 30 października 1998 roku w sprawie Podbielski p. Polsce, *Reports* 1998-VIII, str. 3394-3395 §§ 30-31). Jednakże, w celu dokonania oceny długości przedmiotowego postępowania, Trybunał uwzględni stan sprawy, jaki osiągnięto na początku okresu podlegającego rozpatrzeniu.

B. Zgodność z wymogami Artykułu 5 § 4 Konwencji

43. Zgodnie z zasadami pochodzącymi z orzecznictwa Trybunału, osoba nie zrównoważona psychicznie, która przymusowo przetrzymywana jest w zakładzie psychiatrycznym przez długi lub nieokreślony okres czasu, uprawniona jest na podstawie Artykułu 5 § 4 Konwencji do wszczęcia postępowania przed sądem w rozsądnych odstępach czasu, celem kontroli „zgodności z prawem” – w rozumieniu Konwencji – jej zatrzymania, w zakresie w jakim przyczyny uzasadniające początkowo przetrzymywanie mogły ustać (zob. wyrok z dnia 23 lutego 1984 roku w sprawie Luberti p. Włochom, Series A nr 75, str. 15 § 31; oraz wyrok z dnia 12 maja 1992 roku w sprawie Megyeri p. Niemcom, Series A nr 237, str. 11-12, § 22). Artykuł 5 § 4 Konwencji, gwarantując osobie zatrzymanej lub przetrzymywanej, prawo do wszczęcia postępowania celem podważenia zgodności z prawem jej przetrzymywania, ustanawia również prawo, w następstwie wszczęcia takiego postępowania, do bezzwłocznego otrzymania orzeczenia dotyczącego zgodności z prawem zatrzymania lub zarządzenia jego zakończenia, jeśli okaże się ono niezgodne z prawem (zob. wyrok z dnia 21 lutego 1990 roku w sprawie Van der Leer, Series A nr 170, str. 14, § 35).

44. Trybunał zauważa, że kwestionowane postępowanie zostało wszczęte wnioskiem skarżącego z dnia 16 marca 1993 roku o zwolnienie (zob. wyżej pkt. 15). Postanowieniem z dnia 26 kwietnia 1993 roku Sąd Wojewódzki w Katowicach uwzględnił wniosek skarżącego, aby jego stan zbadany został przez psychiatrów z Uniwersytetu Jagiellońskiego, jednakże dokumentacja medyczna dotycząca skarżącego przesłana została na Uniwersytet Jagielloński prawie pięć miesięcy później, w dniu 22 września 1993 roku (zob. wyżej punkty 16 i 23). Skarżącego przyjęto do szpitala przy Uniwersytecie w dniu 31 stycznia 1994 roku, tj. po dalszej zwłoce czterech miesięcy i dziewięciu dni. Badania kliniczne skarżącego zakończono już po pięciu dniach i został on zwolniony ze szpitala w dniu 4 lutego 1994 roku (zob. wyżej pkt. 24). Jednakże biegli potrzebowali następnych dziesięciu miesięcy na przygotowanie swojej opinii, która w końcu przedłożona została Sądowi Wojewódzkiemu w dniu 15 grudnia 1994 roku. Sąd zdecydował w dniu 9 stycznia 1995 roku o dalszej kontynuacji detencji skarżącego (zob. powyżej pkt. 29). Taki upływ czasu, tzn. jeden rok, osiem miesięcy i osiem dni jest niezgodny z pojęciem braku zwłoki w rozumieniu Artykułu 5 § 4 Konwencji, chyba że istnieją uzasadniające go szczególne przyczyny. Trybunał rozpatrzy zatem, czy przyczyny takie istniały w sprawie niniejszej w świetle argumentów przytoczonych przez Rząd.

45. Rząd przede wszystkim podkreślił, że skarżący w swoim wniosku o zwolnienie z dnia 16 marca 1993 roku nalegał na poddanie go badaniom przez psychiatrów z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Rząd przypomniał, że w przypadku postępowania dotyczącego kontroli detencji psychiatrycznej główną wagę przywiązywać należy do możliwości podważenia dowodów medycznych przytoczonych na poparcie kontynuacji detencji. Oparł się on w tym zakresie na wyroku w sprawie Winterwerp (wyrok z dnia 24 października 1979 roku w sprawie Winterwerp p. Niderlandom, Series A nr 33, str. 23, § 58). Sąd Wojewódzki wyraził zgodę na powołanie biegłych zgodnie z życzeniem skarżącego, jednak w związku z faktem, że późniejsza zwłoka w przygotowaniu ich opinii wynikała wyłącznie z jego nacisków w kwestii otrzymania

opinii z określonej instytucji, skarżącemu powinno się uniemożliwić składanie skarg w związku z tą zwłoką.

Rząd utrzymywał ponadto, że zwłokę w przygotowaniu opinii medycznej przypisać należy również temu, że sprawa skarżącego była zawiła. Podkreślił on, że przygotowanie opinii wymagało dogłębnej analizy wielotomowych akt medycznych.

46. W pierwszej kwestii Trybunał odnotowuje, że skarżący rzeczywiście wyraził zdecydowane życzenie, by dla celów sądowej kontroli jego detencji został on poddany badaniom przez lekarzy z innej instytucji niż szpital w Rybniku (zob. wyżej pkt. 15). W ocenie Trybunału jednakże nie można uznać, że skarżący czyniąc to zrzeka się swoich uprawnień proceduralnych na podstawie Artykułu 5 § 4 Konwencji, tym bardziej, że ani jego wniosek z dnia 16 marca 1993 roku, ani późniejsza korespondencja z Sądem Wojewódzkim nie zawiera żadnych stwierdzeń, które mogłyby być tak zinterpretowane. Podobnie fakt, że Sąd Wojewódzki w Katowicach powołał biegłych zgodnie z wyraźną prośbą skarżącego nie zwalniał sam w sobie Sąd z obowiązku bezzwłocznego wydania orzeczenia w odniesieniu do jego wniosku o zwolnienie. Trybunał nie zauważa w okolicznościach sprawy niniejszej przyczyn usprawiedliwiających odejście od zwykłej zasady, że główna odpowiedzialność za zwłokę wynikającą z zapewnienia opinii biegłych spoczywa ostatecznie na Państwie (zob. *mutatis mutandis* wyrok z dnia 25 czerwca 1987 roku w sprawie Capuano p. Włochom, Series A nr 119, str. 14, § 32).

47. W odniesieniu do drugiego argumentu Rządu Trybunał przyznaje, że w przypadku postępowania dotyczącego kontroli detencji psychiatrycznej zawiłość kwestii medycznych istotnych dla sprawy stanowi czynnik, który może być wzięty pod uwagę przy ocenie zgodności z wymogami Artykułu 5 § 4 Konwencji. Niemniej jednak, zawiłość dokumentacji medycznej, jakkolwiek wyjątkowa, nie może uwolnić władz krajowych od istotnych zobowiązań na podstawie tego przepisu. Co więcej, w żadnym przypadku nie wykazano, że w sprawie niniejszej zachodził związek przyczynowy pomiędzy zawiłością kwestii medycznych, które niekoniecznie mogłyby mieć wpływ na ocenę stanu skarżącego, a zwłoką w przygotowaniu opinii biegłych.

48. Rząd zatem nie wykazał, że w sprawie niniejszej istniały takie szczególne przyczyny, które mogłyby uzasadnić przedmiotowy okres.

49. Co więcej, Trybunał zauważa, że na podstawie właściwych przepisów prawa polskiego, w ich ówczesnym brzmieniu, Sąd Wojewódzki miał prawo nałożyć grzywny na biegłych, którzy nie dopełnili obowiązku przedłożenia opinii, jednak mimo to nie zdecydował się na taki krok w sprawie niniejszej (zob. wyżej pkt. 33). Sąd Wojewódzki dwukrotnie zasięgał informacji co do postępów prac biegłych, lecz nie przyczynił się do szybszego przygotowania opinii (zob. wyżej pkt. 23 i 27). Tak więc mimo, iż wymieniono korespondencję pomiędzy sądem a biegłymi, nie spowodowało to przyspieszenia postępowania. Odnotować również należy, że skarżący dwukrotnie zwracał uwagę sądu na zwłokę w przeprowadzaniu badań klinicznych i przygotowaniu opinii (zob. wyżej pkt. 18 i 23).

50. Trybunał odnotowuje również, że Sąd Wojewódzki w Katowicach wydając w dniu 9 stycznia 1995 roku postanowienie w sprawie przedłużenia detencji skarżącego wziął pod uwagę opinię lekarską przygotowaną na podstawie badań klinicznych skarżącego, które miały miejsce w dniach 30 stycznia do 4 lutego 1994 roku (zob. wyżej pkt. 24, 28 i 29). Sąd Wojewódzki wydał więc postanowienie na podstawie informacji dotyczących zdrowia skarżącego, które uzyskano jedenaście miesięcy wcześniej. W wyniku tego, postanowienie oparto na informacjach medycznych, które niekoniecznie odzwierciedlały stan skarżącego w czasie wydania postanowienia. Taka zwłoka pomiędzy badaniami klinicznymi a przygotowaniem opinii lekarskiej może sama w sobie pozostawać w sprzeczności z przewodnią zasadą Artykułu 5 Konwencji, a mianowicie, ochroną osób przed arbitralnością w odniesieniu do jakiegokolwiek środka pozbawiającego je wolności (zob. wyżej wspomniany wyrok w sprawie Winterwerp, str. 17, § 39).

51. W swoim raporcie Komisja uznała, że postępowanie nie tylko przekroczyło rozsądny termin, lecz ponadto prowadzone było niezgodnie z proceduralnymi przepisami artykułu

197 § 3 Kodeksu Karnego Wykonawczego, który wymagał, aby kontrola detencji przeprowadzana była w okresach nie rzadziej niż co sześć miesięcy. Rząd argumentował, że na podstawie właściwych przepisów Kodeksu Karnego Wykonawczego wymóg przeprowadzenia sądowej kontroli przetrzymywania skarżącego w okresach nie dłuższych niż sześć miesięcy musi być spełniony tylko w odniesieniu do postępowania wszczętego z urzędu. Utrzymywał on, że wymóg ten nie miał zastosowania w przypadku postępowania wszczętego z wniosku zatrzymanego. Skarżący zaprzeczył temu podnosząc, że fakt, że to jego pełnomocnik wszczął postępowanie (zob. wyżej pkt. 15) nie miał wpływu na obowiązek władz do przeprowadzenia kontroli w okresach, o których mowa w artykule 197 § 3 Kodeksu Karnego Wykonawczego.

52. Trybunał stwierdza, że nie jest koniecznym określenie, czy w sprawie niniejszej zachodziła zgodność z wymogami proceduralnymi prawa krajowego. Wystarczającym jest stwierdzenie, że w rzeczywistości w przedmiotowym okresie nie przeprowadzono z urzędu kontroli, a w konsekwencji zwłoka w kontroli zgodności z prawem zatrzymania skarżącego nie została naprawiona.

53. Zważywszy na wszelkie powyższe rozważania, Trybunał konkluduje, że bezzwłocznie nie orzeczono zgodności z prawem detencji skarżącego, jak tego wymaga Artykuł 5 § 4 Konwencji. Dlatego też nastąpiło naruszenie tego przepisu.

II. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

54. Na podstawie artykułu 50 Konwencji,

„Jeżeli Trybunał stwierdził, że decyzja lub środek zastosowany przez władzę sądową lub inną władzę Wysokiej Układającej się Strony jest częściowo lub całkowicie sprzeczny z zobowiązaniami wynikającymi z konwencji, oraz jeśli prawo wewnętrzne tej Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tej decyzji lub zastosowanego środka, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, odpowiednie zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie.”

A. Szkoda

55. Pan Musiał domagał się przyznania mu sumy 1.500.000 USD w odniesieniu do szkody i krzywd związanych ze stratą przychodów poniesioną w wyniku zamknięcia jego przedsiębiorstwa oraz utraty możliwości w następstwie zatrzymania w 1986 roku i późniejszego oddania do szpitala psychiatrycznego.

56. Rząd uważał, że suma, której domagał się skarżący jest nadmiernie wygórowana. Podniósł on, że pomiędzy rzekomym naruszeniem Konwencji a rzekomą szkodą nie istnieje związek przyczynowy. Wniósł on do Trybunału o orzeczenie, że stwierdzenie naruszenia stanowi wystarczające zadośćuczynienie. Alternatywnie Rząd zwrócił się do Trybunału, by ten dokonał oceny kwoty przyznanego zadośćuczynienia na podstawie swojego orzecznictwa w podobnych sprawach.

57. Delegat Komisji uznał, że suma, jakiej dochodził skarżący jest wygórowana i zwrócił się do Trybunału o przyznanie mu zadośćuczynienia z tytułu poniesionych krzywd na podstawie swojego orzecznictwa w podobnych sprawach.

58. Trybunał odnotowuje, że nie istnieje związek przyczynowy pomiędzy faktami, w odniesieniu do których stwierdził on naruszenie Konwencji, a szkodą majątkową, z tytułu której skarżący domaga się odszkodowania. Trybunał przyjmuje jednak, że skarżący poniósł straty o charakterze niematerialnym w związku z długością postępowania, przy pomocy którego domagał się on zakończenia jego odosobnienia. Zważywszy na okoliczności sprawy oraz dokonując oceny na sprawiedliwych zasadach, Trybunał przyznaje skarżącemu 15.000 złotych z tytułu odszkodowania za krzywdę.

B. Koszty i wydatki

59. Skarżący, który otrzymał od Rady Europy pomoc prawną w związku z przedstawieniem prawnym w postępowaniu przed Komisją i Trybunałem, domagał się zwrotu kosztów prawnych i wydatków poniesionych w toku przygotowywania swej sprawy.

60. Rząd zwrócił się do Trybunału o przyznawanie kosztów prawnych i wydatków jedynie w przypadku, gdy były one konieczne, a skarżący rzeczywiście je poniósł.

61. Zgodnie z wypracowanym orzecnictwem Trybunału, pewną kwotę można przyznać w odniesieniu do kosztów i wydatków poniesionych przez skarżącego jedynie w przypadku, gdy była taka konieczność i rzeczywiście je poniesiono oraz są rozsądne jeśli chodzi o kwotę. Jednakże Trybunał w odniesieniu do tego odnotowuje, że skarżący nie dostarczył specyfikacji jakichkolwiek kosztów poniesionych ponad kwoty otrzymane w ramach pomocy prawnej. Jego roszczenia muszą być zatem odrzucone (zob. *mutatis mutandis*, wyrok w sprawie Belziuk p. Polsce z dnia 25 marca 1998 roku, Reports 1998-II, str. 573, § 49; oraz cytowany powyżej wyrok w sprawie Podbielski, str. 3399 § 52).

C. Odsetki z tytułu nie wypłacenia odszkodowania

62. Zgodnie z informacjami dostępnymi Trybunałowi, ustawowa stopa procentowa stosowana w Polsce w dniu przyjęcia niniejszego wyroku wynosi 24% rocznie.

Z TYCH PRZYCZYN, TRYBUNAŁ

1. **Uznaje** stosunkiem głosów szesnaście do jednego, że nastąpiło naruszenie artykułu 5 § 4 Konwencji;
2. **Uznaje** stosunkiem głosów szesnaście do jednego
 - (a) że pozwane państwo ma wypłacić skarżącemu w ciągu trzech miesięcy 15.000 (piętnaście tysięcy) złotych z tytułu krzywd;
 - (b) że zwykłe odsetki według rocznej stopy 24% będą płatne od upływu powyższych trzech miesięcy do momentu spłaty;
3. **Oddala** roszczenie o odpowiednie zadośćuczynienie w pozostałej części.

Sporządzono w języku angielskim i francuskim oraz ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Budynku Praw Człowieka w Strasburgu w dniu 25 marca 1999 roku

Podpisano: Luzius WILDHABER
Przewodniczący

Podpisano: Michele DE SALVIA
Kancierz

Na podstawie Artykułu 45 § 2 Konwencji oraz artykułu 74 § 2 Regulaminu Trybunału do niniejszego wyroku załączona jest opinia odrębna Pana Pastora Ridruejo.

Paraflowano: L.W.
Paraflowano: M. de S.

OPINIA ODREBNA SĘDZIEGO PASTORA RIDRUEJO

(Tłumaczenie)

Żałuję, lecz nie mogę podzielić opinii większości Trybunału. To prawda, że długość postępowania wszczętego przez skarżącego w celu uzyskania zwolnienia była nadmierna. W opinii większości Trybunału za tę nadmierną długość odpowiedzialny był Sąd Wojewódzki w Katowicach, ponieważ jego obowiązkiem było zapewnienie, aby lekarskie opinie biegłych przedkładane były w rozsądnym terminie.

Uważam jednak, że w sprawie niniejszej kontrola sądu nad postępem w sprawie była jedynie ograniczona i pośrednia. Zwrócić należy również uwagę na fakt, że to właśnie skarżący osobiście wniósł o wydanie opinii biegłych z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zrozumiałym jest zatem, że Sąd Wojewódzki powinien był oczekiwać na złożenie opinii. W moim odczuciu, to przede wszystkim Uniwersytet nie dopilnował złożenia opinii w rozsądnym terminie.

Z tych przyczyn uważam, że nie nastąpiło naruszenie Artykułu 5 § 4 Konwencji przez Polskę.